

دانشگاه پیام نور

دانشکده علوم اجتماعی و اقتصادی

گروه حسابداری

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد

رشته حسابداری

عنوان پایان نامه

رابطه حاکمیت شرکتی با مدیریت سود در شرکت‌های پذیرفته شده در
بورس اوراق بهادار تهران

استاد راهنما:

دکتر سید محمود موسوی شیری

استاد مشاور:

دکتر سید حسن صالح نژاد

پژوهشگر:

حمید صدیق قرائی

تابستان ۱۳۹۰

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

چکیده

با جدا شدن مالکیت از مدیریت در شرکتهای سهامی ، مدیران به عنوان نماینده سهامداران ، شرکت را اداره می کنند. با شکل گیری رابطه نمایندگی ، تضاد منافع بین مدیران و سهامداران که به آن مشکل نمایندگی گفته می شود ، ایجاد می گردد . جهت حل مسئله نمایندگی و مرتفع کردن بی اعتمادی ناشی از مفهوم خطر اخلاقی در بحث عدم تقارن اطلاعاتی، در بازارهای جهانی، مفهوم حاکمیت شرکتی مطرح شد. این فرض وجود دارد که، حاکمیت شرکتی بیش از هر چیز حیات سالم بنگاه اقتصادی را در دراز مدت هدف قرار می دهد و از منافع سهامداران محافظت می کند. موسسه های مالی بین المللی نیز رویه های اصلاح شده حاکمیت شرکتی را طریقی برای تقویت توانایی رقابتی شرکت ها برای دستیابی به سرمایه جهانی دانسته و آن را در ایجاد رونق اقتصادی و افزایش اشتغال موثر می دانند.

در این تحقیق برخی سازوکارهای حاکمیت شرکتی در بازار سرمایه ایران بررسی شده و وجود رابطه احتمالی میان این سازوکارها با مدیریت سود مورد مطالعه قرار گرفته است. بدین منظور از مدل تعدیل شده جونز (اقلام تعهدی اختیاری) برای محاسبه مدیریت سود استفاده گردیده است. نتایج این تحقیق نشان داد که بین سازوکارهای مختلف حاکمیت شرکتی شامل تعداد و کفایت مدیران غیرموظف، تفکیک وظایف مدیرعامل از رئیس هیات مدیره ، ساختار مالکیت و وجود حسابرسی داخلی با مدیریت سود رابطه معناداری وجود ندارد.

واژه های کلیدی: حاکمیت شرکتی (سازوکارها)، مدیریت سود، اقلام تعهدی اختیاری، اقلام تعهدی سرمایه در گردش

Key words: Corporate Governance (mechanisms), Earning Management, Discretionary Accruals, Working Capital Accruals

فهرست مطالب

فصل اول : کلیات تحقیق

۱-۱-مقدمه	۱
۲-۱- مسئله اصلی تحقیق	۲
۳-۱- ضرورت و اهمیت تحقیق	۳
۴-۱- اهداف تحقیق	۴
۵-۱-سوابق مربوط	۴
۱-۵-۱-سوابق داخلی	۴
۲-۵-۱-سوابق خارجی	۵
۶-۱- پرسشهای تحقیق	۵
۷-۱- فرضیه‌های تحقیق	۶
۸-۱- تعریف عملیاتی متغیرها	۶
۱-۸-۱-متغیر وابسته	۶
۲-۸-۱- متغیرهای مستقل	۸
۹-۱- روش انجام تحقیق	۹
۱۰-۱- قلمرو زمانی تحقیق	۹
۱۱-۱- جامعه آماری	۹
۱۲-۱- نمونه آماری و روش نمونه‌گیری	۱۰
۱۳-۱- ساختار کلی تحقیق	۱۰

فصل دوم : ادبیات و پیشینه تحقیق

۱۳	۱-۲-مقدمه
۱۴	۲-۲- مدیریت سود
۱۴	۱-۲-۲- مقدمه
۱۵	۲-۲-۲- تعریف
۱۶	۳-۲-۲- تکنیک‌های مدیریت سود
۱۶	۴-۲-۲- الگوهای مدیریت سود
۱۸	۵-۲-۲- انگیزه‌های مدیریت سود
۱۹	۶-۲-۲- مدیریت سود "خوب" است یا "بد"؟
۲۱	۳-۲- حاکمیت شرکتی
۲۱	۱-۳-۲- تعریف
۲۲	۲-۳-۲- حاکمیت شرکتی مفهومی خرد است یا کلان؟
۲۶	۳-۳-۲- چارچوب حاکمیت شرکتی
۲۹	۴-۳-۲- هیات مدیره
۳۱	۵-۳-۲- مدیریت عامل و ریاست هیات مدیره
۳۲	۶-۳-۲- ساختار هیات مدیره
۳۴	۷-۳-۲- تناوب جلسات هیات مدیره و کمیته‌های مربوطه
۳۴	۸-۳-۲- سرمایه‌گذاران نهادی
۳۷	۹-۳-۲- مالکیت مدیران
۳۸	۱۰-۳-۲- حاکمیت شرکتی در ایران

- ۲-۳-۱۱- حاکمیت شرکتی در دنیا ۴۱
- ۲-۴- پیشینه تحقیق ۴۵
- ۲-۴-۱- پیشینه خارجی ۴۵
- ۲-۴-۲- پیشینه داخلی ۵۰

فصل سوم : روش تحقیق

- ۳-۱- مقدمه ۵۳
- ۳-۲- روش تحقیق ۵۳
- ۳-۳- روش‌های گردآوری اطلاعات ۵۴
- ۳-۴- ابزار جمع‌آوری داده‌ها ۵۴
- ۳-۵- قلمرو تحقیق ۵۴
- ۳-۵-۱- قلمرو موضوعی ۵۴
- ۳-۵-۲- قلمرو زمانی ۵۴
- ۳-۵-۳- قلمرو مکانی ۵۵
- ۳-۶- جامعه آماری ۵۵
- ۳-۷- نمونه آماری و روش نمونه‌گیری ۵۵
- ۳-۸- فرضیه‌های تحقیق ۵۶
- ۳-۹- تعریف عملیاتی متغیرها ۵۷
- ۳-۹-۱- متغیر وابسته ۵۷
- ۳-۹-۲- متغیرهای مستقل ۵۹
- ۳-۱۰- روش‌های آماری تجزیه و تحلیل و آزمون‌های آماری لازم جهت تایید نتایج ۶۰
- ۳-۱۰-۱- آزمون مقایسه میانگین دو جامعه ۶۰

۶۱ ۳-۱۰-۲-آزمون رگرسیون

۶۲ ۳-۱۱-محاسبه شاخص مدیریت سود (DAC)

فصل چهارم : تجزیه و تحلیل اطلاعات

۶۵ ۴-۱-مقدمه

۶۵ ۴-۲-آزمون فرضیه‌ها

۶۵ ۴-۲-۱-فرضیه اول

۶۶ ۴-۲-۲-فرضیه دوم

۶۷ ۴-۲-۳-فرضیه سوم

۶۸ ۴-۲-۴-فرضیه چهارم

۷۰ ۴-۲-۵-فرضیه پنجم

فصل پنجم : نتیجه گیری و پیشنهادات

۷۲ ۵-۱-مقدمه

۷۲ ۵-۲-خلاصه تحقیق

۷۲ ۵-۲-۱-مدیریت سود

۷۴ ۵-۲-۲-حاکمیت شرکتی

۷۶ ۵-۲-۳-روش تحقیق

۷۷ ۵-۳-نتایج تحقیق

۷۷ ۵-۳-۱-فرضیه اول

۷۸ ۵-۳-۲-فرضیه دوم

۷۹ ۵-۳-۳-فرضیه سوم

۸۰ فرضیه چهارم ۵-۳-۴
۸۰ فرضیه پنجم ۵-۳-۵
۸۱ موانع و مشکلات ۵-۴
۸۲ پیشنهادها ۵-۵
۸۲ ۵-۵-۱- پیشنهادها برای تحقیقات آتی
۸۲ ۵-۵-۲- پیشنهادها برای تحقیقات کاربردی
۸۴ پیوست‌ها
۸۴ پیوست ۱- نمونه تحقیق
۸۵ پیوست ۲- شرح علائم و اختصارات بکارگرفته شده در تحقیق
۸۶ پیوست ۳- خلاصه اطلاعات سازوکارهای حاکمیت شرکتی، شرکت‌های نمونه تحقیق
۸۸ پیوست ۴- جدول خلاصه محاسبه ارقام اختیاری سرمایه در گردش (مدیریت سود)
۹۰ پیوست ۵- جداول آماری آزمون نرمال بودن داده‌های سال شاهد در صنایع مختلف
۹۳ پیوست ۶- جداول آماری محاسبه α و β برای صنایع مختلف
۹۵ پیوست ۷- آمار توصیفی داده‌های تحقیق
۹۶ فهرست منابع
۹۶ منابع داخلی:
۹۷ منابع خارجی:

فصل اول

کلیات تحقیق

۱-۱- مقدمه

تحقیقاتی که در اواخر دهه نود انجام شد عملکرد مدیران در مباحث مربوط به مدیریت سود را موشکافانه بررسی کردند (مثل تئو، ولج و ونگ (۱۹۹۸)، هیلی و والن (۱۹۹۹)، کافی (۱۹۹۱)). از طرف دیگر عده‌ای عوارض و آسیب‌های مدیریت سود را بررسی و ارائه می‌کردند. در بین صاحب‌نظران عده‌ای بر بازگذاشتن دست مدیران و عده‌ای بر اعمال محدودیت‌ها در قالب قوانین و استانداردها معتقد بودند. اما نکته‌ی غیرقابل انکار مسئله سلب اعتماد سرمایه‌گذاران از گزارش‌های مالی بود. این امر در شرایطی بوجود آمد که اعتماد عمومی به ارقام حسابداری برای مدیران انگیزه‌ای قوی ایجاد کرده بود تا سود را به نفع خود دستکاری^۱ کنند. لویت در سخنرانی خود با اشاره به این موضوع از واژه "فرسایش"^۲ برای کیفیت سود استفاده کرد و آنرا منجر به کاهش کیفیت گزارشگری مالی دانست. در پی مطرح شدن جدی این مباحث، مقابله با مدیریت سود^۳ مطرح و روش‌های آن مورد تحقیق قرار گرفت. پس از انجام تحقیقات متعدد و ارائه گزارشهایی مثل گزارش کمیته بلوریون^۴، SEC در سال ۲۰۰۳ مجموعه‌ای از قوانین حاکمیت شرکتی^۵ را به تصویب رساند. قانون ساربنز آکسلی^۶ نیز در این دوره زمانی در تبیین مفاهیم حاکمیت شرکتی و الزامات بخصوصی در رابطه با سازوکارهای آن نقش بسزایی در این زمینه ایفا کرد.

پس از مطرح شدن مفاهیم حاکمیت شرکتی و در بعضی موارد الزامی شدن سازوکارهای آن محققان مسئله میزان اثرگذاری هر یک از این سازوکارها را در جوامع و بازارهای مختلف مطرح کردند و اینکه آیا یک سازوکار بخصوص تا چه میزان بر مدیریت سود اثرگذار است. لذا در بازارهای مالی مختلف جهان محققان اقدام به مطالعه رابطه سازوکارهای مختلف حاکمیت با مدیریت سود کردند و به نتایج متفاوتی رسیدند که هرکدام قابل تبیین و توجیه بود.

در این تحقیق با الهام از تحقیق مرتبط انجام گرفته، از جمله تحقیقات انجام شده توسط سید ذولفقار علی شاه، صفدر علی و ارشد حسن طی سال ۲۰۰۹ در پاکستان و مورهادی طی سال ۲۰۰۹ و رشیده عبدالرحمن و هنیم محمد علی طی سال ۲۰۰۶ در مالزی و فیلیپ مک‌نایت و چارلی ویر طی سال ۲۰۰۸ در

^۱ Manipulate

^۲ Erosion

^۳ Earning management

^۴ Blue Ribbon Committee (BRC)

^۵ Corporate governance

^۶ Sarbanes-Oxley

انگلستان به بررسی رابطه بین سازوکارهای حاکمیت شرکتی و مدیریت سود خواهیم پرداخت. در بسط تئوریک موضوع از مفاهیم تئوری نمایندگی کمک گرفته شده و در پیشینه تحقیق به نتایج تحقیقات انجام گرفته در دنیا و ایران در این خصوص اشاره شده است.

۱-۲- مسئله اصلی تحقیق

از مهم‌ترین ویژگی‌های شرکت‌های سهامی تفکیک مالکیت از مدیریت آنهاست. بر این اساس برای مدیران امکان دسترسی انحصاری به بخشی از اطلاعات و نیز تهیه و ارائه اطلاعاتی همچون اطلاعات مالی بوجود آمده است. این ویژگی و نیز ویژگی حسابداری تعهدی بخاطر وجود معوقات (ما به التفاوت سود نقدی و سود تعهدی) و انگیزه‌هایی همچون پاداش، هموارسازی سود و تضاد منافع با سایر گروه‌ها، باعث می‌شود مدیران دست به مدیریت سود بزنند.

مدیریت سود می‌تواند از دو جنبه قراردادی^۷ و یا از منظر گزارشگری مالی^۸ مورد بررسی قرار گیرد. از منظر قراردادی مدیریت سود می‌تواند به عنوان روشی کم هزینه برای محافظت شرکت در برابر پیامدهای پیش‌بینی نشده‌ای که می‌تواند بر قراردادهای تاثیر گذار تلقی گردد. از منظر گزارشگری مالی، مدیریت ممکن است بتواند از طریق مدیریت سود روی ارزش بازار سهام شرکت اثر بگذارد. بنابراین، مدیریت سود حتی می‌تواند به عنوان ابزاری برای انتقال اطلاعات درون سازمانی مدیریت به سرمایه‌گذاران تلقی گردد.

با توجه به موارد بالا و امکان سوء استفاده، شناسایی سازوکارهایی که بتواند در کاهش مدیریت سود اثربخش باشد بسیار حائز اهمیت است. در این میان، وجود تضاد منافع بین ذینفعان^۹ شرکت‌ها، مشکلات نمایندگی^{۱۰} را به همراه داشته و وجود همین مشکلات نمایندگی در مالکیت و مدیریت بنگاه‌های تجاری، منجر به بحث‌های متعددی از جمله حاکمیت شرکتی گردیده است. برای دستیابی به اهداف حاکمیت شرکتی سازوکارهای متعددی بیان شده که به دو دسته کلی برون و درون سازمانی تقسیم شده‌اند.

با توجه به مباحث مطرح شده ضرورت انجام تحقیقاتی که بتواند اهمیت سازوکارهای حاکمیت شرکتی را در کاهش مدیریت سود در ایران مورد بررسی قرار دهد بخوبی احساس می‌شود. بنابراین تحقیق حاضر به دنبال یافتن پاسخی به این پرسش است که: "آیا بین حاکمیت شرکتی با مدیریت سود رابطه معناداری وجود دارد؟".

^۷ Contractual motivations

^۸ Financial reporting motivations

^۹ Stakeholder(s)

^{۱۰} Agency issues

۱-۳- ضرورت و اهمیت تحقیق

مفهوم خطر اخلاقی^{۱۱} در بحث عدم تقارن اطلاعاتی تبیین کننده شرایطی است که مدیران برای کسب سود و خلق ثروت تلاش کافی نکنند و هر نوع ضعف در عملکرد شرکت را بر مبنای عواملی که خارج از کنترل آنها می‌باشد توجیه کنند یا سهامداران عمده که کنترل شرکت را در دست دارند از طریق انجام معاملات غیر منصفانه با شرکت‌ها و اشخاص وابسته به خود به زیان سایر سرمایه‌گذاران عمل کنند، این وضعیت باعث بی‌اعتمادی سهامداران و اخلال در عملکرد بازارهای سرمایه خواهد شد (یزدانیان، ۱۳۸۶). در راستای مرتفع کردن بی‌اعتمادی مذکور در بازارهای جهانی مفهوم حاکمیت شرکتی مطرح شد.

وجود حاکمیت شرکتی به نفع همه ذینفعان مالی شرکت شامل سرمایه‌گذاران، اعتباردهندگان، اعضای هیات مدیره، مدیریت و کارکنان و همچنین صنایع گوناگون و بخش‌های مختلف اقتصادی است. حاکمیت شرکتی مطلوب، نقش مهمی در بهبود کارایی و رشد اقتصادی و در عین حال افزایش اعتماد سرمایه‌گذاران دارد. افزایش اعتماد سرمایه‌گذاران نیز نقش مهمی در اقتصاد کشور ایفا می‌کند. شرکت‌ها نیز از یک سیستم حاکمیت صحیح و کارا منتفع می‌شوند. در صورتیکه شرکت سود ده باشد انگیزه بیشتری برای اعمال حاکمیت شرکتی دارد و منافع آن چه به طور مستقیم (از طریق دسترسی راحت‌تر به منابع مالی و هزینه پایین سرمایه) و چه بطور غیرمستقیم (کسب شهرت کافی و فرصت‌های تجاری بهتر) عایدش شود (یزدانیان، ۱۳۸۶).

از طرفی موسسات مالی بین‌المللی رویه‌های اصلاح شده حاکمیت شرکتی را طریقی برای تقویت توانایی شرکت‌ها در رقابت برای دستیابی به سرمایه جهانی دانسته و آن را دارای نقش کلیدی در ایجاد رونق اقتصادی و افزایش اشتغال می‌دانند (رهبری، ۱۳۸۳). از طرف دیگر سیاست‌گذاران در حال حاضر به این مساله اذعان دارند که اشاعه رویه‌های حاکمیت شرکتی به ثبات بازارهای مالی، سرمایه‌گذاران و رشد اقتصادی منجر می‌شود (دنیای اقتصاد، ۱۳۸۵).

حاکمیت شرکتی بیش از هر چیز حیات سالم بنگاه اقتصادی را در دراز مدت هدف قرار می‌دهد و به این خاطر درصدد است تا از منافع سهامداران در مقابل مدیریت سازمان‌ها حفاظت به عمل آورد. به نظر می‌رسد بتوان با شناخت مفهوم حاکمیت شرکتی و بکارگیری اصول و قواعد آن به تدوین و اصلاح قانون تجارت، اصول حسابرسی، قوانین حاکم بر بورس و ... کمک نمود.

^{۱۱} Moral hazard

۱-۴- اهداف تحقیق

پس از مطرح شدن مفاهیم و سازوکارهای حاکمیت شرکتی در سطح بین‌المللی لاجرم بازار سرمایه در ایران نیز تحت الشعاع این حرکت جهانی در خصوص جلب نظر سرمایه‌گذاران به گزارشات مالی و همچنین به حداقل رساندن هزینه‌های نمایندگی قرار دارد. لذا، این تحقیق با بررسی متون معتبر در خصوص این سازوکارها به دنبال طرح این مفاهیم در قالب شرکت‌های داخلی است. هدف از انجام این امر بررسی مجدد فرضیه‌ها و تحقیقات انجام شده در سطح بین‌المللی در خصوص وجود رابطه میان سازوکارهای مذکور و مدیریت سود در سطح شرکت‌های داخلی (جامعه آمای تحقیق) است تا بتوان وجود یا عدم وجود رابطه مذکور را برای کسب شناخت از محیط اقتصادی و فرهنگی حاکم بر بازار سرمایه ایران تبیین نمود. پر واضح است کسب شناخت کافی از این شرایط می‌تواند در مدیریت هر چه بهتر بازار و نظارت بر ناشران اوراق بهادار کمک کننده باشد.

امید است نتایج این تحقیق بر درک بهتر نقش قوانین و نهادهای نظارتی (همچون سازمان حسابرسی، سازمان بورس اوراق بهادار و ...) و همچنین سایر ذینفعان (مانند اعتباردهندگان) کمک کند.

۱-۵- سوابق مربوط

مربوط‌ترین سوابق این تحقیق را می‌توان به صورت زیر بیان نمود. لازم به ذکر است که پیشینه تحقیق بطور مفصل در فصل دوم مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

۱-۵-۱- سوابق داخلی

۱) دکتر حساس یگانه در سلسله مقالات حاکمیت شرکتی خود در ماهنامه حسابدار به تبیین کامل مفاهیم حاکمیت شرکتی و سازوکارهای آن پرداخته‌اند. در فهرست منابع به لیست کامل مقالات منتشره توسط ایشان اشاره شده که منبع کاملی برای ادبیات تحقیقات حاکمیت شرکتی محسوب می‌شود.

۲) سید حسین خسرونژاد در پایان نامه کارشناسی ارشد خود تحت عنوان "رابطه سازه کارهای حاکمیت شرکتی، نسبت بدهی‌ها، اندازه شرکت با مدیریت سود" با استفاده از مدل تعدیل شده جونز برای محاسبه مدیریت سود استفاده کرده است. نتایج این تحقیق نشان داده که بین سازوکارهای حاکمیت شرکتی و مدیریت سود رابطه معناداری وجود ندارد.

۳) نرگس یزدانیان در پایان نامه کارشناسی ارشد خود تحت عنوان "تاثیر حاکمیت شرکتی بر کاهش مدیریت سود"، با استفاده از مدل جونز^{۱۲}، اقلام تعهدی اختیاری را در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در سال‌های ۸۲ تا ۸۴ را آزمون کرد. نتایج پژوهش وی نشان داد که مرز اثرگذاری سرمایه‌گذاران نهادی بر مدیریت سود ۴۵٪ و تفکیک وظایف مدیر عامل از رئیس هیات مدیره، وجود حسابرسان داخلی و مدیران غیر موظف بر مدیریت سود اثر ندارد.

۱-۵-۲- سوابق خارجی

۱) سید ذولفقار علی شاه، صفدر علی و ارشد حسن در پاکستان در سال ۲۰۰۹ در پژوهشی تحت عنوان حاکمیت شرکتی و مدیریت سود و شواهد تجربی از شرکت‌های پاکستانی به این نتیجه رسیدند که بین حاکمیت شرکتی و مدیریت سود رابطه مستقیمی وجود دارد. این پژوهش به عنوان منبع اصلی این پایان نامه قرار گرفت.

۲) ورنر نیز در تحقیق خود در سال ۲۰۰۹ تحت عنوان حاکمیت شرکتی خوب و شیوه‌های مدیریت سود به تحلیل این مکانیزم‌های حاکمیت شرکتی پرداخته که نتایج آنها نشان داد مالکیت سرمایه‌گذاران اصلی، تفکیک وظایف مدیر عامل و رئیس هیات مدیره بر مدیریت سود تاثیر گذاشته است. برخی از مفاهیم حاکمیت شرکتی پژوهش فوق در این پایان نامه استفاده شده است.

۱-۶- پرسشهای تحقیق

پرسشهای اصلی تحقیق، بررسی ارتباط بین ساز و کارهای حاکمیت شرکتی با مدیریت سود می باشد که شرح زیر بیان می شود:

- ۱) آیا بین مدیریت سود و نسبت تعداد مدیران غیرموظف در هیات مدیره رابطه معناداری وجود دارد؟
- ۲) آیا بین مدیریت سود و تمرکز مالکیت سرمایه‌گذاران اصلی رابطه معناداری وجود دارد؟
- ۳) آیا بین مدیریت سود و تفکیک وظایف مدیر عامل از رئیس هیات مدیره رابطه معناداری وجود دارد؟
- ۴) آیا بین مدیریت سود و کفایت مدیران غیرموظف در هیات مدیره رابطه معناداری وجود دارد؟
- ۵) آیا بین مدیریت سود و وجود حسابرسان داخلی رابطه معناداری وجود دارد؟

^{۱۲} Jones

۱-۷- فرضیه‌های تحقیق

با توجه به مطالب مذکور در بخش مسئله اصلی تحقیق و تشریح و بیان موضوع چنین استدلال می‌شود که بین حاکمیت شرکتی و مدیریت سود رابطه وجود دارد. با توجه به آنچه که در بخش مذکور بیان شد دیده می‌شود که گستره این سازوکارها حاکمیت شرکتی وسیع بوده لذا در این تحقیق آن بخش از سازوکارها که قابلیت بررسی در جامعه مورد مطالعه را داشته انتخاب شده که عبارتند از: ۱) ساختار هیات مدیره، ۲) مالکیت سرمایه‌گذاران اصلی، ۳) تفکیک وظایف مدیر عامل و رئیس هیات مدیره، ۴) کفایت مدیران مستقل (غیر موظف)، ۵) وجود حسابرسی داخلی.

با توجه به آنچه گفته شد و با عنایت به ادبیات تحقیق مشروح در فصل دوم فرضیه‌ها تحقیق به شرح ذیل ارائه می‌شود:

- ۱) بین مدیریت سود و نسبت تعداد مدیران غیرموظف در هیات مدیره رابطه معناداری وجود دارد.
- ۲) بین مدیریت سود و تمرکز مالکیت سرمایه‌گذاران اصلی رابطه معناداری وجود دارد.
- ۳) بین مدیریت سود و تفکیک وظایف مدیر عامل از رئیس هیات مدیره رابطه معناداری وجود دارد.
- ۴) بین مدیریت سود و کفایت مدیران غیرموظف در هیات مدیره رابطه معناداری وجود دارد.
- ۵) بین مدیریت سود و وجود حسابرسی داخلی رابطه معناداری وجود دارد.

۱-۸- تعریف عملیاتی متغیرها

به ترتیب فرضیه‌های ارائه شده متغیرها را می‌توان به شرح زیر تعریف کرد:

۱-۸-۱- متغیر وابسته

مدیریت سود: طبق تحقیقات انجام شده توسط سید ذولفقار علی شاه، صفدر علی و ارشد حسن در (۲۰۰۹)، عبدالرحمن و محمدعلی (۲۰۰۶)، ورنر مورحادی نیز در تحقیق خود (۲۰۰۹)، زی و همکاران (۲۰۰۳) و پیسنل و همکاران (۲۰۰۱) اقلام تعهدی سرمایه در گردش در این تحقیق به عنوان معیاری برای مدیریت سود در نظر گرفته شده است. برای این امر همانند تحقیقات مذکور از نسخه تعدیل شده سطحی

مقطعی مدل جونز^{۱۳} استفاده شده است. توانایی این مدل برای اندازه‌گیری مدیریت سود در تحقیقات زیادی مورد آزمون قرار گرفته است که از جمله می‌توان به دکو و همکاران (۱۹۹۵) و گوای و همکاران (۱۹۹۶) اشاره کرد.

بر اساس مدل تعدیل شده جونز ارقام تعهدی سرمایه در گردش به دو بخش ارقام تعهدی اختیاری و ارقام تعهدی غیراختیاری تجزیه می‌شود. ارقام تعهدی غیراختیاری یا ارقام تعهدی عادی توسط مدیر و براساس تغییرات در عملکرد اقتصادی بنیادی بنگاه تخمین زده می‌شود. در طرف دیگر ارقام تعهدی اختیاری است که دست مدیر را باز گذاشته بنابراین در تحقیقات به عنوان معیاری برای مدیریت سود در نظر گرفته می‌شود.

ارقام تعهدی غیراختیاری در طی سال مشاهده به شرح زیر تخمین زده می‌شود:

$$NDAC_{i,t} = \alpha \left(\frac{1}{TA_{i,t}} \right) + \beta \left[\frac{(\Delta REV_{i,t} - \Delta REC_{i,t})}{TA_{i,t-1}} \right] \quad (1)$$

که در این فرمول عبارات اختصاری به شرح زیر عبارتند از:

$NDAC_{i,t}$	ارقام تعهدی غیراختیاری برای شرکت i در سال t
$\Delta REC_{i,t}$	خالص حساب‌های دریافتنی برای شرکت i در سال t منهای خالص حساب‌های دریافتنی در سال $t-1$
$\Delta REV_{i,t}$	درآمد شرکت i در سال t منهای درآمد در سال $t-1$
$TA_{i,t}$	جمع دارایی‌های شرکت i در سال $t-1$
α و β	پارامترهای خاص صنعت هستند که از طریق رگرسیون OLS در دوره مشاهده تخمین زده می‌شوند. این تخمین از طریق فرمول ۲ انجام می‌شود که اطلاعات شرکت‌ها را در دوره مشاهده بصورت دسته‌بندی شده مورد استفاده قرار می‌دهد:

^{۱۳} cross-sectional modified version of Jones

$$WAC_{j,t}/TA_{j,t-1} = \alpha_1 \left(1/TA_{j,t-1} \right) + \beta_1 \left[(\Delta REV_{i,t} - \Delta REC_{i,t}) / TA_{i,t-1} \right] + \varepsilon_t \quad (2)$$

$WAC_{j,t}$ ارقام تعهدی سرمایه در گردش در سال t برای صنعت j است که از تغییر در دارایی‌های جاری غیرنقد منهای تغییر در بدهی‌های جاری بدست می‌آید،

α_1 و β_1 تخمینی است که از طریق رگرسیون OLS انجام می‌گیرد.

فرمول ۳ نیز ارقام تعهدی اختیاری سرمایه در گردش را به عنوان بخش باقیمانده سرمایه در گردش معرفی می‌کند:

$$DAC_{i,t} = WC \left(1/TA_{i,t} \right) - NDAC_{i,t} \quad (3)$$

با توجه به مفاهیم مطرح شده در خصوص مدیریت سود، و با توجه به اینکه منفی و مثبت بودن مدیریت سود انجام شده حائز اهمیت نبوده و صرفاً وجود آن دلالت بر معنی‌دار بودن می‌کند، مدیریت سود در این تحقیق عبارتست از قدرت مطلق ارقام تعهدی اختیاری سرمایه در گردش که در فرمول ۳ مورد محاسبه قرار گرفت.

۱-۸-۲- متغیرهای مستقل

نسبت تعداد مدیران غیرموظف در هیات مدیره: عبارتست از حاصل تقسیم مدیران غیرموظف هیات مدیره بر تعداد کل اعضای هیات مدیره.

تمرکز مالکیت سرمایه‌گذاران نهادی: عبارتست از درصد مالکیت اولین سهامدار عمده از سهامداران عادی شرکت.

تفکیک وظایف رئیس هیات مدیره از مدیر عامل: شرکت‌هایی که در آنها این دو سمت از یکدیگر متمایز شده‌اند با عدد صفر و شرکت‌هایی که در آنها این دو سمت تفکیک نشده‌اند با عدد یک نشان داده شده‌اند.

کفایت مدیران غیرموظف: عبارتست از میانگین دوره تصدی مدیران غیرموظف که از تقسیم جمع کل سال‌های تصدی بر تعداد مدیران غیرموظف بدست می‌آید.

حسابرسی داخلی: وجود حسابرسی داخلی در شرکت‌ها با عدد یک و عدم وجود آن با عدد صفر نشان داده می‌شود.

۹-۱- روش انجام تحقیق

در این تحقیق در مرحله اول برای بررسی رابطه مدیریت سود در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران و نسبت تعداد مدیران مستقل (غیر موظف)، کفایت مدیران مستقل (غیر موظف)، تفکیک وظایف رئیس هیات مدیره از مدیر عامل، وجود حسابرسی داخلی، مالکیت سرمایه‌گذاران نهادی از رویکرد مقطعی استفاده می‌نمائیم، در نتیجه در این تحقیق از همبستگی بین متغیرها استفاده می‌نمائیم. پس روش تحقیق از نوع پس رویدادی (گذشته نگر) می باشد.

بنابراین در این تحقیق، روش تحقیق از نوع همبستگی بوده و برای جمع‌آوری اطلاعات و داده‌ها از دو روش کتابخانه‌ای و میدانی استفاده می‌گردد. در بخش کتابخانه‌ای مبانی نظری تحقیق از کتب و مجلات تخصصی فارسی و لاتین گردآوری می‌گردد و در بخش میدانی تحقیق، داده‌های ورودی مدل از سایت بورس اوراق بهادار و سایر منابع موجود و مربوط استخراج خواهد شد.

۱۰-۱- قلمرو زمانی تحقیق

با توجه به مدل تحقیق که از مدل تعدیل شده جونز استفاده می‌کند لذا یک سال (۱۳۸۷) به عنوان سال شاهد و سال (۱۳۸۸) بعد به عنوان سال آزمون در نظر گرفته می‌شود. بنابراین قلمرو زمانی تحقیق دو سال ۱۳۸۷ و ۱۳۸۸ می‌باشد.

۱۱-۱- جامعه آماری

در این تحقیق، همان طور که در هدف تحقیق عنوان شده بررسی رابطه بین حاکمیت شرکتی و مدیریت سود در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد، لذا جامعه آماری این تحقیق در برگیرنده شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد.

۱-۱۲- نمونه آماری و روش نمونه‌گیری

از آنجا که در این تحقیق جامعه آماری کل شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد و همچنین با توجه به محدوده زمانی پیش گفته این تحقیق، معیارهای زیر برای انتخاب نمونه مناسب مورد استفاده قرار گرفته است:

- ۱) لیست شده در تابلو اصلی بورس اوراق بهادار باشند.
- ۲) قبل از سال ۱۳۸۷ وارد بورس شده باشند.
- ۳) سال مالی شرکت‌ها منتهی به ۲۹ اسفند ماه هر سال باشد.
- ۴) شرکت طی سال‌های ۱۳۸۷ و ۱۳۸۸ تغییر سال مالی نداشته باشد.
- ۵) در فاصله زمانی ۱۳۸۷ و ۱۳۸۸ معاملات سهام آن به استثنای دوره معمول برای برگزاری مجمع عمومی یا تعدیل EPS متوقف نشده باشد.
- ۶) جزء شرکت‌های سرمایه‌گذاری یا واسطه‌گری مالی و همچنین صنایع خاص مثل برق، گاز و تلفن نباشد.
- ۷) با توجه به شروط بالا حداقل ۵ شرکت در یک صنعت موجود باشد.

۱-۱۳- ساختار کلی تحقیق

فصل اول: در این فصل کلیات تحقیق ارائه شد. مقدمه، بیان مسئله، اهمیت و ضرورت انجام تحقیق، فرضیه‌ها و متغیرها، اهداف تحقیق و تعاریف مفاهیم اختصاصی مورد بررسی قرار گرفت.

فصل دوم: در این فصل ضمن بیان مقدمه، مفاهیم بنیادی نظری تحقیق تشریح و تبیین می‌شود. در ادامه با مروری بر ادبیات تحقیق، پژوهش‌هایی که پیرامون موضوع تحقیق صورت گرفته است، مورد بررسی قرار می‌گیرد.

فصل سوم: در این فصل روش انجام تحقیق تشریح می‌گردد. ابتدا جامعه و نمونه آماری تشریح می‌گردد. سپس به بیان قلمرو زمانی تحقیق، فرضیه‌ها و متغیرها پرداخته و در نهایت روش گردآوری اطلاعات و تجزیه و تحلیل داده‌ها و آزمون فرضیه‌ها ارائه می‌گردد.

فصل چهارم: در این فصل به چگونگی طبقه‌بندی اطلاعات و تجزیه و تحلیل آن‌ها از طریق بکارگیری روش‌ها و مدل‌های آماری مورد استفاده، اشاره می‌شود و در نهایت نتایج آزمون فرضیه‌ها ارائه می‌شود.

فصل پنجم: در این فصل ابتدا خلاصه تحقیق ارائه می‌شود. در ادامه نتایج پژوهش ارائه، ارزیابی و تشریح شده است. سپس پیشنهادی عملی برای کاربرد یافته‌ها و پیشنهادهایی برای تحقیقات آتی و در پایان محدودیت‌های تحقیق ارائه خواهد شد.